

Βιβλιοκρισίες Βιβλιοπαρουσιάσεις

Για το βιβλίο

Κ. Κανάκης, *Εισαγωγή στην Πραγματολογία. Γνωστικές και Κοινωνικές Όψεις της Γλωσσικής Χρήσης*. Εκδόσεις του 21ου αιώνα. 2007, σ. 368

Αργύρης Αρχάκης

Ο Αργύρης Αρχάκης διδάσκει γλωσσολογία στο Πανεπιστήμιο Πατρών.

Το βιβλίο του Κώστα Κανάκη καλύπτει με πολλές λεπτομέρειες και εύληπτο τρόπο όλα σχεδόν τα θέματα που μπορούν να ενταχθούν στο ρευστό γνωστικό πεδίο της Πραγματολογίας η οποία, στην ευρύτερη δυνατή της διάσταση, μπορεί να οριστεί ως η μελέτη της χρήσης της γλώσσας. Δεδομένου ότι πρόκειται για ένα βιβλίο που περιγράφει και αναλύει γλωσσικές και επικοινωνιακές ιδιότητες, θα ήθελα ιδιαίτερα να τονίσω ότι οι σχετικές θεωρίες που παρουσιάζονται από τον Κανάκη φωτίζονται πάντα με εξόχως αποκαλυπτικά παραδείγματα. Η ικανότητά του να βρίσκει το καταλληλότερο και απολαυστικότερο παράδειγμα, είτε από τη βιβλιογραφία είτε από τις προσωπικές εθνογραφικές παρατηρήσεις του, είναι πραγματικά εκπληκτική. Η ικανότητα αυτή προϋποθέτει όχι μόνο ευρυμάθεια και επιστημονική η οποία μπορεί να αποκαλύπτει τον περίπλοκο τρόπο με τον οποίο η γλώσσα και η καθημερινή κοινωνική ζωή διαπλέκονται. Τον πλούτο των παραδειγμάτων του θα επιχειρήσω να αξιοποιήσω στη συζήτηση που ακολουθεί.

Αυτό που θα με απασχολήσει στη συνέχεια είναι η ανάγνωση του βιβλίου του Κανάκη από μία συγκεκριμένη οπτική γωνία και, ειδικότερα, με το κοινωνιογλωσσολογικό ερώτημα τι μας αποκαλύπτει η χρήση της γλώσσας για τους συνομιλητές, γι' αυτούς δηλαδή που χρησιμοποιούν τη γλώσσα και των οποίων την ανάγκη επαφής φαίνεται, αρχικά και τελικά, να εξυπηρετεί. Θα ήθελα, μ' άλλα λόγια, να εστιάσω την προσοχή μου στις ταυτότητες που οι συνομιλητές κατασκευάζουν και προβάλλουν για τον εαυτό τους και για τους άλλους μέσω της χρήσης της γλώσσας.

Στο σημείο αυτό θεωρώ σκόπιμο να παρεμβάλω στη συζήτησή μας ορισμένες απόψεις του Joseph (2004) για να καταστεί ίσως σαφέστερη η σχέση γλωσσικής χρήσης και ταυτότητας αλλά και γενικότερα Πραγματολογίας και Κοινωνιογλωσσολογίας, ζήτημα που απασχολεί ιδιαίτερα τον Κανάκη στο βιβλίο του. Αναφέρει λοιπόν, μεταξύ άλλων, ο Joseph ότι μία από τις βασικότερες συμβολές της κοινωνιογλωσσολογίας είναι ακριβώς η ανάδειξη του γεγονότος ότι οι άνθρωποι φαίνεται να κατηγοριοποιούνται και να αξιολογούνται με βάση τη γλωσσική χρήση και τις γλωσσικές τους επιλογές (σσ. 24, 226). Η κοινωνιογλωσσολογία, συνεχίζει ο Joseph, μελετά συστηματικά τον τρόπο με τον οποίο οι ομιλητές ερμηνεύονται από τους συνομιλητές τους, μελετά δηλαδή ποιες ταυτότητες ομαδικές-κοινωνικές και προσωπικές κατασκευάζουν γι' αυτούς οι συνομιλητές τους, στη βάση του τι λένε και

πώς το λένε (σ. 30, 33). Αν έτσι έχουν τα πράγματα, τότε μέσω της γλωσσικής χρήσης κατασκευάζεται η ταυτότητα των ομιλητών και επιτυγχάνεται η αξιολογική τους πρόσληψη από τους συνομιλητές τους.

Στην εκτεταμένη εισαγωγή του βιβλίου του, όπου επιχειρεί να προσδιορίσει το ρευστό χώρο της Πραγματολογίας όπως αυτός έχει προσεγγιστεί από ποικίλες θεωρητικές προτάσεις, ο Κανάκης (σ. 49) καταλήγει να δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στον ορισμό της Thomas (1995) για την Πραγματολογία ως «σημασίας στη διεπίδραση» και την εννοιολόγηση της σημασίας ως «διαπραγμάτευσης και, άρα, ως κατασκευής» (σ. 50). Αυτή η προσέγγιση της σημασίας, επισημαίνει εύστοχα ο Κανάκης (σ. 50), αποτελεί το βασικότερο σημείο συνάντησης της Πραγματολογίας με την Κοινωνιογλωσσολογία σήμερα. Έχοντας ως αφετηρία μου ακριβώς αυτό το σημείο συνάντησης της Πραγματολογίας με την Κοινωνιογλωσσολογία, δηλαδή την πρόσληψη της σημασίας ως «διαπραγμάτευσης και, άρα, ως κατασκευής», θα αναφερθώ σε θεωρίες και προσεγγίσεις που παρουσιάζονται στο βιβλίο του Κανάκη και μας βοηθούν να καταλάβουμε πώς η σημασία, ως διεπιδραστική κατασκευή, με τη σειρά της συμβάλλει στην κατασκευή ταυτοτήτων.

Πρώτος σταθμός μας στη μεγάλη και ενδιαφέρουσα διαδρομή της διεπιδραστικής κατασκευής της ταυτότητας είναι οι συνθήκες επιτυχίας των επιτελεστικών εκφωνημάτων. Ο Austin (1962) ονόμασε επιτελεστικά (performatives) τα εκφωνήματα εκείνα τα οποία δεν έχουν συνθήκες αλήθειας και η εκφορά τους και μόνο σε κατάλληλα συμφραζόμενα συνεπάγεται την πραγμάτωση μιας πράξης, όπως το βαπτίζεται ο δούλος του Θεού π.χ. Κωνσταντίνος. Ωστόσο, η απουσία συνθηκών αλήθειας δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχουν περιορισμοί ως προς την καταλληλότητα της χρήσης τους. Οι περιορισμοί αυτοί, δηλαδή οι συνθήκες επιτυχίας των επιτελεστικών, συνήθως προκύπτουν από την καταλληλότητα της περίπτωσης, όπως και από την καταλληλότητα των ταυτοτήτων που οι συμμετέχοντες επιλέγουν. Το γεγονός αυτό το αναδεικνύει ο Κανάκης μ' ένα πολύ εύστοχο και εύγλωττο παράδειγμα (σ. 97) σχετικά με τη διαδικασία του γάμου στο πλαίσιο της Ορθόδοξης Εκκλησίας στην Ελλάδα. Σύμφωνα με το προβλεπόμενο τελετουργικό, προκειμένου να λάβει επιτυχώς χώρα η τελετή του γάμου, ο ιερέας, πραγματοποιώντας το ρόλο του, πρέπει να εκφωνήσει, μεταξύ άλλων, τη φράση *αρραβωνίζεται ο δούλος του Θεού π.χ. Νικόλαος τη δούλη του Θεού π.χ. Αναστασία εις το όνομα του Πατρός και του Υιού και του Αγίου Πνεύ-*

ματος. Η ταυτότητα και ο ρόλος που αποκτά ο ιερέας στο πλαίσιο των καθηκόντων του για την επιτυχή επιτέλεση του συγκεκριμένου θρησκευτικού μυστηρίου, του απαγορεύει να πει *Άμα θέλει η νύφη και ο γαμπρός τύφλα να 'χει η πεθερά κι ο πεθερός*.

Εδώ, είναι ενδιαφέρον να προσθέσουμε την παρατήρηση του Κανάκη (σ. 120) ότι οι συνθήκες επιτυχίας δεν ταυτίζονται σε διαφορετικές κοινωνίες και πολιτισμούς. Έτσι, στις μουσουλμανικές χώρες, αν ο ομιλητής πει τρεις φορές την κατάλληλη φόρμουλα, δεσμεύεται από το λόγο του τόσο ως προς το γάμο όσο και ως προς το διαζύγιο. Σε σχέση με το ζήτημα αυτό ο Κανάκης αλιεύει και παρουσιάζει (σ. 120) μια ακραία μεν αλλά πολύ ενδιαφέρουσα περίπτωση στο Πακιστάν στην οποία αναφέρεται η Thomas (1995): Δύο ηθοποιοί, σύζυγοι πραγματικοί, εμφανίστηκαν να χωρίζουν στο πλαίσιο τηλεοπτικού σήριαλ όπου υποδύονταν το ζευγάρι. «Οι ουλεμάδες», αναφέρει ο Κανάκης (σ. 120), «αποφάνθηκαν ότι δεν χωράνε αστεία και καλλιτεχνικοί στόχοι σε αυτά τα θέματα και τους θεώρησαν έκτοτε χωρισμένους». Το παράδειγμα αυτό αναδεικνύει, νομίζω, με τον πιο εύγλωττο τρόπο ότι φαινομενικά ίδιες συμβάσεις, όπως ο γάμος και το διαζύγιο, επιτυγχάνονται σε διαφορετικούς πολιτισμούς με διαφορετικές επιτελεστικές διαδικασίες, οι οποίες προϋποθέτουν διαφορετικές πολιτισμικές αντιλήψεις και οδηγούν στη διαχείριση διαφορετικών ταυτοτήτων.

Επόμενος σταθμός στην περιήγησή μας στο ζήτημα της κατασκευής της σημασίας και της ταυτότητας στο πλαίσιο της γλωσσικής χρήσης είναι οι ποικίλοι τρόποι με τους οποίους μπορεί να επιτελεστεί μια γλωσσική πράξη και οι οποίοι συνδέονται ευθέως με την ταυτότητα που θέλει να διαχειριστεί ένας ομιλητής. Έτσι, δύσκολα μπορούμε να φανταστούμε ένα χαμηλόβαθμο υπάλληλο να ζητάει από τον προϊστάμενό του να κλείσει την πόρτα του γραφείου του λόγω μιας γρίπης που τον ταλαιπωρεί χρησιμοποιώντας εκφωνήματα του τύπου *Πόρτασασα!* ή *Σε τσαντίρι μεγάλωσες;* ή *Μπάζει* ή, ακόμη χειρότερα, *Γάμησέ τα, μεγάλε, πεθαίνει ο καλύτερος εδώ μέσα* (σ. 118). Οι επιλογές αυτές θα ισοδυναμούσαν με επαγγελματική και κοινωνική αυτοκτονία, όπως σημειώνει χαρακτηριστικά ο Κανάκης (σ. 118). Καταλληλότερο θα ήταν ένα εκφώνημα του τύπου *Θα μπορούσατε, σας παρακαλώ, να κλείσετε το παράθυρο διότι σήμερα είμαι αδιάθετος;*. Ωστόσο, οι καταρχάς ακατάλληλες επιλογές θα μπορούσαν να είχαν επιλεγεί, αν ο υπάλληλος επεδίωκε για κάποιο (όχι απαραίτητα διαστροφικό) λόγο την απόλυσή του ή, αντίστροφα, αν ήθελε να επιδείξει την ενδεχομένως ιδι-

αίτερα οικεία σχέση που διατηρεί με τον προϊστάμενό του. Σε κάθε περίπτωση, η διαχείριση της ταυτότητας μεταξύ των συνομιλητών είναι ο κρίσιμος κρίκος για την τελική γλωσσική επιλογή.

Απολύτως συναφές και ιδιαίτερα αποκαλυπτικό είναι το παράδειγμα του εκφωνήματος *Έχεις φωτιά;* αν το δούμε στο φόντο διαφορετικών πολιτισμικών πλαισίων. Το εκφώνημα αυτό εύκολα θα μπορούσαμε να το φανταστούμε να λειτουργεί στην Ελλάδα, με πλάγιο μη κυριολεκτικό τρόπο, ως στρατηγική επιδίωξης γνωριμιών με το άλλο φύλο. Δηλαδή να το χρησιμοποιεί κάποιος άρρεν συνήθως ομιλητής προκειμένου να προβάλλει την ταυτότητα της διαθεσιμότητάς του για μια 'πολλά υποσχόμενη' γνωριμία με το άλλο φύλο. Ωστόσο, όπως αναφέρει ο Κανάκης (σ. 119), ένα αντίστοιχο εκφώνημα στην αγγλική γλώσσα και στην περιοχή π.χ. της Νότιας Καλιφόρνια δεν θα είχε την ίδια πλάγια λειτουργία, δεδομένου ότι εκεί έχει κηρυχθεί πόλεμος κατά του καπνίσματος.

Η συζήτηση γύρω από την πλαγιότητα στη χρήση της γλώσσας με αφορμή την ανάλυση του προηγούμενου παραδείγματος, μας οδηγεί στο ερώτημα *πώς καθίσταται δυνατό στην επικοινωνία να εννοούμε περισσότερα από όσα λέμε ρητά;*, το οποίο βρίσκεται στο επίκεντρο των ενδιαφερόντων της Πραγματολογίας. Την απάντηση στο ερώτημα αυτό προσπάθησε αρχικά να δώσει ο φιλόσοφος της γλώσσας Grice (1975), θεωρώντας ότι η επικοινωνία εξελίσσεται βάσει της *Αρχής της Συνεργασίας* και ότι η ερμηνεία των όσων λέγονται γίνεται βάσει (της τήρησης ή παραβίασης) τεσσάρων οδηγιών που απορρέουν από την αρχή αυτή και αφορούν την προσδοκία αληθούς, ευσύνοπτης, συναφούς και σαφούς διαμόρφωσης των εκφωνημάτων. Ο Κανάκης δεν αρκείται στη διεξοδική ανάλυση της Θεωρίας των Υπονοημάτων του Grice, αλλά επιπλέον, ανασύροντας την κατάλληλη κριτική που έχει ασκηθεί αναδεικνύει (σσ. 182-185), μεταξύ άλλων, τον εθνοκεντρισμό της θεωρίας, το γεγονός ότι ανάγει δυτικοευρωπαϊκά χαρακτηριστικά της συνομιλίας σε γενικές συνομιλιακές αρχές. Επιστρατεύει μάλιστα την έρευνα της Keenan (1976) στη Μαδαγασκάρη (ινδικός ωκεανός) από όπου πληροφορούμαστε ότι οι Μαλαγάσιοι άνδρες χωρικοί δίνουν σταθερά λιγότερες πληροφορίες από ό,τι οι Ευρωπαίοι, διότι αξιολογούν με διαφορετικό τρόπο την πληροφορία και την ανταλλαγή της. Βλέπουμε για μία ακόμη φορά ότι η επικοινωνία και η γλωσσική χρήση γενικότερα εξαρτάται από τις ταυτότητες, εν προκειμένω τις πολιτισμικές, των

ομιλητών. Επιπλέον, συνειδητοποιούμε ότι δεν είναι δυνατή η κατανόηση της γλωσσικής χρήσης ερήμην της ταυτότητας των ομιλητών –δηλαδή ερήμην των ιδίων ως κοινωνικών, δρώντων υποκειμένων.

Η μελέτη της γλωσσικής ευγένειας προέκυψε από τον προβληματισμό του Grice για τη συνεργατική συμπεριφορά στο πλαίσιο της συνομιλίας. Το αντικείμενο αυτό έχει τύχει ιδιαίτερα μεγάλης ανάπτυξης τα τελευταία χρόνια γεγονός που αποτελεί, όπως παρατηρεί ο Κανάκης (σ. 244), «την πιο απτή συμβολή της θεωρίας των υπονοημάτων στην κοινωνική κατεύθυνση της Πραγματολογίας». Πολλοί ορισμοί έχουν προταθεί για τη γλωσσική ευγένεια. Εδώ, θα περιοριστώ στην έννοια του πολιτισμικού ήθους των Brown & Levinson (1987), σημαντικότερων μελετητών της γλωσσικής ευγένειας. Η έννοια αυτή, σύμφωνα με τη διατύπωση του Κανάκη (σ. 261), «αφορά τις επικοινωνιακές κανονικότητες σε συγκεκριμένες κοινωνίες», αναδεικνύει το γεγονός ότι «σε κάθε κοινωνία τα μέλη έχουν προσδοκίες ως προς τον χαρακτηριστικό τρόπο επικοινωνίας, που μπορεί να προκρίνει ως νόρμα την απόσταση ή την αλληλεγγύη, τη γενναιοδωρία, τη μετριοφροσύνη ή και την κομπορρημοσύνη». Η έννοια του πολιτισμικού ήθους είναι ιδιαίτερα σημαντική διότι μας βοηθάει να αντιληφθούμε ότι διαφορετικές κοινωνίες και κοινωνικές ομάδες επιχειρούν διαφορετικές ιεραρχήσεις και αξιολογήσεις, εκλαμβάνουν δηλαδή ως σημαντικά διαφορετικά πράγματα. Ως εκ τούτου, οι ταυτότητες των ανθρώπων διαμορφώνονται πάνω σε διαφορετικές βάσεις, γεγονός που αντανakλάται στις διαφορετικές επικοινωνιακές κανονικότητες όπως στο ότι σ' άλλες περιοχές του κόσμου προκρίνεται επικοινωνιακά η γενναιοδωρία (λ.χ. στη Μεσόγειο) και σ' άλλες η μετριοφροσύνη (λ.χ. στην Ανατολική Ασία). Μέσα από αυτή την οπτική μπορούμε ίσως να αντιληφθούμε γιατί, όπως μας πληροφορεί ο Κανάκης (σ. 251), στην Κίνα και τον αραβικό κόσμο το ρέψιμο θεωρείται ένδειξη ικανοποίησης και ευγνωμοσύνης στον οικοδεσπότη και, ως εκ τούτου, ευγενική συμπεριφορά, ενώ, αντίστροφα, στο δυτικό κόσμο λειτουργεί ως επιβολή δυσάρεστων ήχων στους άλλους και, ως εκ τούτου, αγενής συμπεριφορά. Επιπλέον, μπορούμε ίσως να αντιληφθούμε γιατί στην ελληνική κοινωνία η οποία κυρίως επιβραβεύει τη σχέση, χρησιμοποιούνται τα υποκοριστικά με συγκινησιακό και μεταφορικό τρόπο, όπως σε εκφράσεις του τύπου *πάμε βολτίτσες τα βραδάκια και πίνουμε ουζάκια* τις οποίες μεταφέρει ο Κανάκης (σ. 262) από έρευνες της Σηφianού (1996), ενώ το αντί-

στοιχο δεν ισχύει στα αγγλικά όπου η κοινωνία επιβραβεύει κυρίως το άτομο.

Οι τελευταίες διαπιστώσεις μας επιτρέπουν να μεταβούμε ομαλά στο ζήτημα της ενδεικτικότητας (σ. 212) η οποία αφορά εκείνες τις πτυχές της γλωσσικής χρήσης με σαφή πολιτισμική πλαισίωση και εξάρτηση, αλλά και τη στρατηγική αξιοποίηση της ενδεικτικότητας στις περιπτώσεις γλωσσικών περασμάτων (crossings). Σύμφωνα με τον Rampton (1995) με τα γλωσσικά περάσματα υιοθετείται ένας κώδικας ή στοιχεία του από ομιλητές οι οποίοι δεν θεωρούνται αποδεκτά μέλη της κοινωνικής-πολιτισμικής ομάδας που κατεξοχήν χρησιμοποιεί τον κώδικα αυτόν. Ο Κανάκης (σ. 214) αναφέρει σχετικά την έρευνα της Bucholtz (1999) όπου αναλύονται τα επιλεκτικά γλωσσικά περάσματα των λευκών αρσενικών Αμερικανών στην καθομιλουμένη Αγγλική των Αφροαμερικανών προκειμένου να οικειοποιηθούν και να προβάλλουν κοινωνικά χαρακτηριστικά όπως η φυσική ρώμη, να κατασκευάσουν δηλαδή συγκεκριμένες κοινωνικές ταυτότητες με την ενεργοποίηση των κατάλληλων γλωσσικών ενδεικτών. Από αυτά τα εμπειρικά δεδομένα, προκύπτει, επομένως, ότι οι γλωσσικοί ενδείκτες αποτελούν ιδιαίτερα αποτελεσματικούς μηχανισμούς στη διαδικασία κατασκευής ταυτοτήτων.

Ο τελευταίος σταθμός της περιήγησής μας είναι το φαινόμενο της πραγματολογικής προϋπόθεσης η οποία, σύμφωνα με τον Κανάκη (σ. 234), «σχετίζεται με υποθέσεις ή παραδοχές του ομιλητή και πληροφορίες που θεωρούνται δεδομένες στο πλαίσιο του επικοινωνιακού γεγονότος». Μ' άλλα λόγια, η πραγματολογική προϋπόθεση λειτουργεί ως ενδείκτης στάσεων, απόψεων, αξιών και ιδανικών (σ. 240). Ως εκ τούτου, συνεχίζει ο Κανάκης (σ. 236), η πραγματολογική προϋπόθεση «μπορεί να φωτίσει τη σχέση γλώσσας και κοινής λογικής ή κοινωνικο-πολιτισμικών παραδοχών, αλλά και τη γλωσσική έκφραση της ιδεολογίας». Το κυπριακό δεν αντέχει άλλη αποτυχία φέρεται να έχει πει η νυν Υπουργός Εξωτερικών (σ. 237) σε πρόσφατη συνέντευξή της. Η προϋπόθεση του εκφωνήματος αυτού είναι ότι το κυπριακό έχει αποτύχει στο παρελθόν, γεγονός που αποδίδει ευθύνες στους προκατόχους της και δείχνει ταυτόχρονα την αρνητική αξιολόγηση της Υπουργού προς αυτούς. Διαπιστώνουμε, κατά συνέπεια, ότι το εκφώνημα έχει ιδεολογικές φορτίσεις διότι μέσω αυτού η Υπουργός τοποθετείται και τοποθετεί τους προκατόχους της ως προς ένα αξιολογικό σύστημα παραδοχών. Η θέση της δε αυτή, αν και ιδεολογική, προβάλλεται ως αυτονόητη και μη επι-

δεχόμενη αμφισβήτησης. Γενικότερα, διαπιστώνουμε ότι η πραγματολογική προϋπόθεση αποτελεί έναν ενδείκτη που σιωπηρά και αποτελεσματικά συμβάλλει στην κατασκευή ταυτοτήτων μέσω της εδραίωσης ιδεολογικών πλαισίων.

Από την επιλεκτική αυτή περιδιάβαση σε πραγματολογικές θεωρίες και αναλύσεις που παρουσιάζονται στο βιβλίο του Κανάκη μπορούμε νομίζω να οδηγηθούμε στο συμπέρασμα ότι η σημασία κατασκευάζεται στο πλαίσιο της διεπιδραστικής διαπραγμάτευσης ομιλητή και ακροατή, «είναι σαν τον ηλεκτρικό σπινθήρα που εμφανίζεται μόνο όταν ενωθούν δύο διαφορετικοί πόλοι» για να θυμηθούμε μια ωραία παρομοίωση του Vološinov (1973: 102-103). Οι δύο αυτοί βασικοί παράγοντες της επικοινωνίας, ο ομιλητής και ο ακροατής του, διαπραγματεύονται και κατασκευάζουν τη σημασία προβάλλοντας σ' αυτήν και μέσω αυτής τις επιδιωκόμενες εκ μέρους τους ταυτότητες. Η δε διαπροσωπική τους διεπίδραση βασίζεται στις ιδιαιτερότητες της κοινωνικής-επικοινωνιακής περίπτωσης και στις «νόρμες που είναι πολιτισμικά τοποθετημένες (culture specific) και αντανακλούν αξίες που είναι σεβαστές σε μια συγκεκριμένη κοινωνία», όπως παρατηρεί ο Κανάκης (σ. 289) αντλώντας από τη Wierzbicka (2003). Δεν μπορούμε, μ' άλλα λόγια, να μελετήσουμε τη λεκτική επαφή ομιλητή και ακροατή καθώς και τις σημασίες και ταυτότητες που κατασκευάζουν, αν δεν λάβουμε υπόψη μας το κοινωνικό και ευρύτερα πολιτισμικό πλαίσιο στο οποίο η λεκτική επαφή τοποθετείται.

Αν κατάφερα (προκαταρκτικά έστω) να απαντήσω στο ερώτημα «τι μας αποκαλύπτει η χρήση της γλώσσας για τους συνομιλητές και τις ταυτότητές τους;» το οφείλω στο συστηματικό, εύληπτο και κατανοητό τρόπο με τον οποίο παρουσιάζονται κριτικά στο βιβλίο του Κανάκη οι πιο σημαντικές σύγχρονες πραγματολογικές θεωρίες, όπως επίσης και στα αποκαλυπτικά παραδείγματα που παραθέτει, ενδεικτικά της ιδιαίτερα διεισδυτικής και ευαίσθητης ερευνητικής ματιάς του στον περίπλοκο τρόπο με τον οποίο η γλώσσα και η καθημερινή κοινωνική ζωή διαπλέκονται.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Austin, J. L., *How to do things with words*. Oxford: Clarendon Press, 1962.
Brown, P. and S. C. Levinson, *Politeness: Some universals in language usage*. Cambridge: Cambridge University Press, 1987.
Bucholtz, M., 'You da man': Narrating the racial order in the production of

white masculinity. *Journal of Sociolinguistics* 3/4, 1999 443-460.

Grice, P., "Logic and conversation", στο P. Cole and J. Morgan (επιμ.), *Syntax and semantics 3: Speech acts*, New York, Academic Press, 1975, 41-58.

Joseph, J., *Language and identity: National, ethnic, religious*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2004.

Keenan, E., The universality of conversational postulates. *Language in Society* 5, 1976, 67-80.

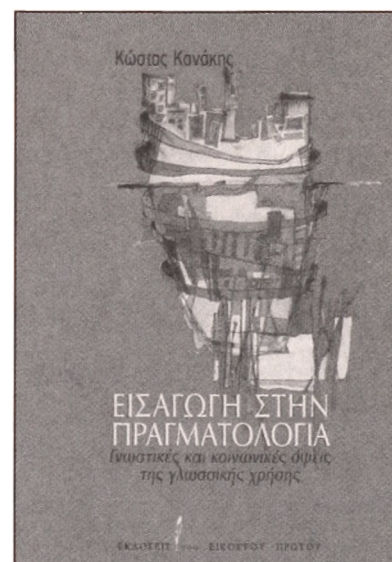
Rampton, B., *Crossing: Language and ethnicity among adolescents*. London, Longman, 1995.

Σηφianού Μ., «Είμαστε λοιπόν ευγενικοί; Η έκφραση της ευγένειας στα ελληνικά και στα αγγλικά», *Γλώσσα* 38, 1996, 7-22.

Thomas, J., *Meaning in interaction: An introduction to pragmatics*, London, Longman, 1995.

Vološinov, V. N., *Marxism and the philosophy of language*, Cambridge, MA, Harvard University Press, 1973.

Wierzbicka, A., *Cross-cultural pragmatics: The semantics of human interaction*, 2η έκδ., Berlin, Mouton de Gruyter, 2003.

Για το βιβλίο

Κώστας Κανάκης, *Εισαγωγή στην πραγματολογία: Γνωστικές και κοινωνικές όψεις της γλωσσικής χρήσης*, έκδ. α', Αθήνα, Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου, 2007, 368 σ.

Θ. Παραδέλλης

Γιατί Πραγματολογία;

Το σύντομο αυτό κείμενο είναι γραμμένο από μη γλωσσολόγο που θεωρεί ωστόσο, ότι έχει έννομο συμφέρον να ασχοληθεί με την πραγματολογία και να προσπαθήσει

Ο Θ. Παραδέλλης διδάσκει κοινωνική ανθρωπολογία στο Πανεπιστήμιο Πατρών.